

Alguns aspectes del desenvolupament capitalista actual

Antxon Mendizabal i Sagra López

1. La contradicció entre el caràcter social de les forces productives i el caràcter privat de la propietat en el capitalisme.

L'agudització de les diferències entre el Nord i el Sud.

La agreujament general de les desigualtats socials.

El problema del Deute Extern.

El cost social dels Programes d'Ajust.

El desenvolupament de les grans megaciutats.

La creixent autonomització de l'Economia Financera respecte a l'Economia Real.

2. L'actual Procés d'Internacionalització.

A nivell econòmic.

A nivell cultural.

A nivell de les llengües i cultures nacionals.

El procés d'Institucionalització:

. A nivell econòmic: F.M.I., BM, GATT, G7

. A nivell jurídicopolític: ONU, OTAN

El procés de ren: USA, CEE, Japó.

L'imperi de les multinacionals.

3. La revolució de la microelectrònica.

El desenvolupament de l'atur estructural.

La transformació del contracte de Treball.

La creació de noves estructures laborals basades en

La descentralització i deslocalització del treball.

La transformació de la redistribució espacial del treball social.

. La generalització de la subcontractació.

. La implantació progressiva del model Toyotista als països del Centre.

4. El Procés de Globalització.

La nova divisió internacional del treball.

L'ascens dels 4 Dracs asiàtics.

L'ascens de la República Popular Xina.

Competitivitat i Dumping Social.

5. L'evolució del Mercat de Treball als països desenvolupats.

L'atur estructural.

El procés de desmembrament sociològic de la classe treballadora.

El recurs a la contractació eventual.

L'economia dual.

La crisi de l'Estat Assistencial.

L'economia submergida.

La diferent evolució de l'estructura familiar.

6. La caòtica transició al Capitalisme dels antics països del Socialisme Real.

La dialèctica de l'afonament.

Les noves nacions.

La situació actual.

7. La Qüestió Ecològica.

Ecologia i creixement econòmic.

El problema de l'esgotament dels recursos.

L'acumulació dels problemes mediambientals.

La hipòtesi GAIA.

La civilització contra la naturalesa.

La civilització capitalista no és més que una de les mil formes històriques que ha pogut prendre la civilització humana. És aquesta forma de civilització que converteix la vida humana en un gran basar en el que es compra i es ven tot; en el que tot val en funció de la seva capacitat de canvi; i en el que tot, fins i tot la persona humana, és susceptible de transformar-se en mercaderia.

El capitalisme apareix en la història com una tempestat que assota a la humanitat i pren avui la força d'un enorme maremoto en el que la dimensió de l'onada reflexa la magnitud del desastre. Un maremoto en el que l'enorme nivell d'acumulació de capital produït reflexa també l'enorme nivell de misèria visible i (en l'intricat i quasi infinit món de la naturalesa humana) que oculta a la seva vegada el molt superior nivell de misèria intangible.

Després de la caiguda del socialisme real, el capitalisme apareix com un maremoto orgullós, descarnat, salvatge, que darrere el daurat i lluminós panell del "nou ordre internacional" amaga un insolent abisme de desarrelament i exclusió que adquireix la magnitud d'un enorme drama universal.

Aquesta Ponència, no pretén abordar l'anàlisi rigorosa d'un maremoto tan complex, dinàmic i terrible per al nostre poble i la nostra humanitat.

Amb moltíssima menor ambició, tractarem de reflectir algunes variables significatives que ens permeten identificar l'època actual.

1.- La contradicció entre el caràcter social de les forces productives i el caràcter privat de la propietat en el capitalisme.

La contradicció entre el caràcter social de les forces productives i el caràcter privat de la propietat en el capitalisme es tradueix en el funcionament d'una societat que no utilitza els avanços econòmics, tècnics i científics al servei dels interessos de la majoria social, sinó que al contrari els implementa en base als exclusius interessos privats dels detentors dels mitjans de producció. La dinàmica de funcionament implica ací:

L'agudització de les diferències entre el Nord i el Sud, reflectint una lògica que comporta el fort desenvolupament del món de la iniciativa i del benefici privat, conformant un Nord que es manifesta en el fort creixement d'algunes regions del planeta, i que serveix com a espai privilegiat del procés de concentració de capital (les empreses multinacionals) i del desenvolupament d'alguns sectors estratègics de l'activitat econòmica (bè·lic, informàtica, aeroespacial, etc.). A la seva vegada, la mateixa lògica d'un sistema econòmic que satisfà les "demandes" però no les necessitats socials, es tradueix actualment en processos de "exclusió" per a l'àmplia majoria de països que conformen el Sud del Planeta, o espill infernal on es reflexa el fort infradesenvolupament del món de les necessitats socials.

Així, les dades fredes demostren l'existència d'una bossa de pobresa de més de 1.200 milions de persones, mentre que es generalitzen els conflictes nacionals i les guerres de baixa intensitat en aquestes latituds, en una situació en què més de 3.500 milions d'habitants dels països pobres

disposen d'un ingrés global inferior al de França. Així, el 23% de la població mundial pertanyent als països industrialitzats disposa del 86% del producte brut mundial, mentre que els més de 4.000 milions d'habitants dels països pobres han de conformar-se amb tan sols el 14% restant.

Les estadístiques reflecteixen també un món en què 14 milions de xiquets moren de fam, diarrea i desnutrició anualment; on en moltes regions del Planeta (Centre Amèrica, etc.) la majoria de la població està per davall de la meitat del llindar de la pobresa; mentre el món empra el 25% dels seus científics i investigadors en la indústria bèl·lica, inverteix en armament més de 1.000 milions de dòlars cada 12 hores (i això després de l'Exurss) i projecta per a l'any 2.020 la implantació de bases de vida humana permanent al planeta Mart. (1)

L'agreujament general de les desigualtats socials, manifestada en les fortes divergències en el nivell de vida d'un món en què el 20% més ric té un nivell de renda 150 vegades superior al 20% més pobre (2); en el desenvolupament de l'economia dual, consolidant grans diferències en l'interior de cada país, de manera que un grup minoritari (a vegades un reduït nombre de famílies) controla el fonamental de l'economia del país, gestiona els recursos existents i absorbeix una gran part de la renda disponible; en l'augment de l'exclusió econòmica i social, coherent amb un Mercat de Treball marcat per l'atur estructural, el procés de desmembrament sociològic de la classe treballadora, la consolidació de la precarietat laboral, la crisi de l'estat assistencial, la hiperexplotació, el desenvolupament de l'economia submergida, la dislocació de la família i la ruptura dels mecanismes tradicionals de solidaritat; en l'agudització de la contradicció entre la ciutat i el camp, de manera que els ingressos i salaris mitjos en el món rural són moltes vegades un 30% o un 50% inferiors als existents en el món urbà i en l'agudització de les diferències entre l'home i la dona, reflectint un món global en el que les dones proporcionen els 2/3 del total d'hores treballades i produeixen el 44% dels articles alimentaris, mentre reben només el 10% dels ingressos i posseeixen el 1% de les propietats(3).

El problema del deute extern, que s'ha generat a mitjans dels anys 70, quan com a conseqüència de la combinació de la recessió productiva, la crisi del sistema monetari internacional, i la pujada del preu del petroli apareix un fort excedent de dòlars, eurodòlars i petrodòlars que no troba expectatives rendibles d'inversió en el Primer món i es canalitza cap al Tercer món en forma de crèdits massius i barats. S'origina així una onada de fortes inversions en el Tercer món, faltats de criteris i realitzades amb absència de control, que en la seua major part van ser destinades a sostenir règims dictatorials, repressions militars, despeses sumptuoses i grans obres d'infraestructura que tenien molt poc que veure amb les vertaderes necessitats socials d'aqueixes poblacions.

A començaments dels anys 80, la reducció dels ingressos dels països en vies de desenvolupament, provocada per l'esgotament del procés exportador i l'increment del preu de l'energia que han de pagar, es combina amb l'increment dels pagaments que han de realitzar aqueixos mateixos països com a conseqüència de la revaluació del dòlar i els increments de la taxa d'interès (derivats de la política d'oferta del president Regan que finança el dèficit fiscal amb emissions de Deute Públic), convertint el deute extern en una realitat impossible de ser resolta i que estrangula els projectes de desenvolupament.

El deute extern dels països en vies de desenvolupament s'ha duplicat en els últims 10 anys abastant la suma d'1,34 bilions de dòlars i ha obligat a aquests països a reembossar prop de 140.000 milions de dòlars, només en qualitat de pagament d'interessos, destinats als bancs creditors dels països del Nord; desviant així uns recursos vitals per al desenvolupament d'urgents necessitats socials als països pobres. Amèrica Llatina és el continent més endeutat del món en valor absolut, amb un deute total de 460.000 milions de dòlars que obliga a destinar un 40% de les exportacions del continent per al pagament del deute. Tot i això, l'Àfrica Negra, amb un deute global de 150.000 milions de dòlars, té el major deute relatiu del Planeta, ja que les seves dèbils economies no tenen la mínima capacitat de reembossament per a resoldre-la (4).

El cost social dels programes d'ajust derivat d'una situació en què els bancs comercials del Nord (davant de la imminència d'una situació de fallides per no poder realitzar els seus Actius) recorren a l'autoritat monetària mundial en la matèria, el Fons Monetari Internacional, perquè imposi la seua

autoritat, creant les condicions economicopolítiques que possibiliten recuperar els préstecs concedits.

La recepta mundial de les polítiques d'ajust del Fons Monetari Internacional consistent en la devaluació de la moneda nacional, la reducció dels nivells salarials, la retallada de les despeses socials i l'eliminació moltes vegades dels subsidis a l'alimentació, va provocar un enorme empobriment de les classes populars dels països deutors, que financen així el deute contret per les seves elits dominants. En aquestes condicions, desapareix la demanda interna dels països en vies de desenvolupament i les empreses multinacionals deixaran d'invertir en els seus mercats.

Els límits del procés són evidents. En primer lloc és necessari considerar els límits econòmics derivats de la contradicció d'interessos existent entre els bancs comercials, que centren la seua política a cobrar el deute, i els productors del Primer món, que necessiten el desenvolupament d'aquests mercats per a reubicar els seus productes (caldría considerar també ací els límits derivats de la necessària estabilitat del Sistema Monetari Internacional). En segon lloc és necessari considerar els límits polítics provocats pel fort agreujament de la pobresa en aquestes latituds i expressat en les explosions socials que a Brasil, Panamà, Sant Domingo, Caracas, Buenos Aires, El Caire, Tunis, Casablanca, etc. han delimitat l'horitzó de què estan disposats a suportar aquestes poblacions (5).

El desenvolupament de les grans megaciutats, principalment en el Sud del Planeta, produïdes com a conseqüència de la imposició del model de desenvolupament del Nord al conjunt del Planeta i de la desestructuració i destrucció de les economies perifèriques i locals, que han provocat enormes fluxos migratoris, reunint enormes masses de població en espais reduïts, que estan a la base dels processos de hiperurbanització que concentren poblacions urbanes per damunt dels 10, 15 i 20 milions d'habitants en ciutats com Mèxic (20,2), Tòquio (18,1), Sao Paulo (17,4), Nova York (16,2), Xangai (13,4), Els Àngels (11,9), Calcuta (11,8), Buenos Aires (11,5), Bombay (11,2), Seül (11), Pequín (10,8), Rio de Janeiro (10,7), etc. i que configuren cinturons perifèrics humans faltats de treball, mitjans de vida i serveis mínims, convertint aquests espais en urbs de difícil governabilitat. (6).

La creixent autonomització de l'economia financera respecte a l'economia real, reflectida en el que s'ha vingut a denominar com la bombolla financera i que representa la lògica del capital, que circula lliurement en funció dels tipus d'interès, les polítiques fiscals, les perspectives de creixement o els rumors i es desplaça dels mercats de divises als mercats de valors (i viceversa), buscant el benefici fàcil (que permet comprar i vendre sense tenir) i depositant en mans de particulars fabuloses sumes de capital (procedents de dipòsits bancaris, fons d'inversió, fons de pensions, etc.) que tenen capacitat per a modificar les relacions d'intercanvi mundial.

Així, les recents borrasques monetàries que han afectat el Franc francès, la Lliura esterlina, la Lira italiana i més recentment al dòlar (neutralitzant les accions empreses per les banques centrals dels seus respectius estats) s'han degut en gran part a l'extraordinari desequilibri existent entre, per una part, l'amplitud dels capitals-diners flotants i, per una altra part, les reserves de canvi dels bancs centrals europeus. L'enorme amplitud dels capitals descrits es precisa quan observem que les transaccions d'aquest capital als mercats de canvi en només un dia laborable s'eleven a 900.000 milions de dòlars, la qual cosa equival al volum anual del comerç mundial i a tres vegades les reserves de canvi de les 7 principals potències industrials.

A la reunió celebrada pel G-7 a primers de juliol del present any a Nàpols, el primer ministre italià va afirmar que en l'actualitat existeix "una distància entre l'economia real i els mercats" i va reiterar la convicció entre els líders del G-7 que els grans volums monetaris que es mouen diàriament en tot el món sobrepassen la capacitat d'intervenció dels bancs centrals en defensa de les monedes. En coherència amb allò que s'ha manifestat va desestimar l'eficàcia d'una intervenció concertada dels bancs centrals dels països del grup en defensa del dòlar.

Cal recordar ací que aquest greu problema de l'especulació immobiliària i borsari està en la base del crash de 1.987. Per aquesta raó els capitals-flotants s'han desplaçat progressivament cap als mercats de canvi i les decisions monetàries del 31 de juliol de 1.993 augmenten de nou els riscos dels

especuladors i provoquen el seu progressiu retorn a la borsa. A Nova York, Londres, Frankfurt, Tòquio, etc. els cursos de les cotitzacions pugen acceleradament, però de nou, aquest creixement no correspon a un creixement en les mateixes proporcions de la producció (7).

2.- L'actual procés d'Internacionalització.

L'actual procés d'Internacionalització reflexa una evolució, de manera que en les condicions del capitalisme (submissió del valor d'ús al valor de canvi), el desenvolupament de les forces productives porta a l'homogenització. Aquesta tendència a l'homogenització opera sense resistències apreciables al camp dels processos productius, de les tècniques industrials, dels modes de consum, dels estils de vida, i amb un poc més de dificultat, en els dominis ideològic i polític.

A nivell econòmic, el procés de socialització de les forces productives determina en els processos productius una situació marcada per l'origen cada vegada més social dels INPUT (per a qualsevol procés productiu s'utilitzen olis i greixatges que procedeixen del Mig Orient, components de Taiwan, matèries primes d'Amèrica Llatina i maquina ferramenta d'Alemanya) i el destí cada vegada més social dels OUTPUT (qualsevol mitjà fabricant d'Euskal Herria té una vintena de països diferents als que destina la seua producció), obligant a regular un conjunt de normes, qualitats, homologacions, comuns per al conjunt del mercat

A nivell cultural aquest procés se reflexa en la imposició del model americà de la vida social (American way of life). L'avanç d'aquest model internacional representa la fi de les diferències culturals (en base a l'acceptació universal de la cultura nord-americana) i la creació d'una societat d'individus consumidors-productors, intercanviables, que viuran buscant fortuna individual on se "visca millor", desarrelats i desproveïts de tot sentit de solidaritat, comunitat, o ser social, en base a l'acceptació en cada moment dels cànons de prestigi, categories i elements lingüísticoculturals de l'imperialisme més fort.(8)

A nivell de les llengües i cultures nacionals que conformen la biodiversitat humana del Planeta, aquest procés d'homogenització accelera la velocitat d'assimilació d'aquestes, multiplicant l'agressió i posant en perill la pròpia supervivència dels més indefensos. Aquesta situació s'agreuja als pobles oprimits en l'interior dels grans estats-nació, que han d'afrontar, per a salvar la seua identitat, la doble acció del procés d'internacionalització i l'agressió de l'estat. Aquest procés d'homogenització que dissol la identitat de la major part dels pobles del món, desintegra i margina econòmic, social, política, cultural i lingüísticament a les societats del Tercer món. Ací, la força de les ideologies religioses (islamisme, Teologia de l'alliberament, etc.) reflecteixen moltes vegades la recerca de nous processos d'identitat que es remenen contra Occident. (9)

A nivell polític el procés d'internacionalització capitalista es manifesta mitjançant la creació d'organismes i institucions que posteriorment a la Segona Guerra Mundial i sota hegemonia USA, regulen el nivell econòmic (GATT, FMI, B.M., G7) i juridicopolític (ONU, OTAN) mundial. El Fons Monetari Internacional és l'organisme encarregat de promoure la cooperació monetària i l'intercanvi comercial entre els països membres, finançant els dèficit de les balances de pagaments d'aquests i mantenint estables els tipus de canvi per a facilitar el creixement del comerç internacional. Té 151 membres, de manera que cada país té un nombre de vots en el Consell d'Administració corresponent a la seua quota de participació. Les decisions han de ser protegides amb un mínim del 85% dels vots (Estats Units, amb una quota de participació del 20% disposa d'un dret de vet sobre aquestes decisions). En realitat els cinc Estats que aporten majors quotes de contribució (Estats Units, Regne Unit, Alemanya, Japó i França) dirigeixen la política del Fons. El Banc Mundial està format per un conjunt d'organismes com l'Agència Internacional per al Desenvolupament (AID) que concedeix préstecs barats a països pobres; la corporació Financera Internacional (CFI) que impulsa la introducció del sector privat als països en vies de desenvolupament i l'Agència Multilateral de Garantia d'Inversions (AMGI) que assegura als grans inversors privats contra els riscos no comercials. El Banc Mundial, va començar el seu camí ajudant a la reconstrucció dels països europeus devastats per la Segona Guerra Mundial i es dedica fonamentalment al finançament internacional dels grans projectes d'infraestructures hidràuliques, de

transport, d'equipaments energètics, de desenvolupament agropecuari, etc. en funció dels interessos del Nord (10). La seua estructura organitzativa reproduïx amb gran similitud el repartiment de poders (els 24 països integrants de l'OCDE controlen les 2/3 parts dels vot i l'hegemonia dels EUA, existents en el FMI).

El GATT (acord general sobre tarifes duaneres i comerç) representa un gran projecte de liberalització global i multilateral del comerç mundial que tracta de facilitar la introducció de les grans empreses transnacionals del Nord en el conjunt dels mercats locals i dels diversos sectors econòmics d'activitat existents al Planeta. La ronda d'Uruguai representa el vuitè cicle de negociacions organitzades des de la seua firma en 1.947 i inclou a 111 països en les seves conversacions, que suposen actualment més del 90% del comerç mundial. Com en els anteriors cicles, està al servei dels interessos del Nord, que es concreta avui en la imposició dels interessos comercials del tres pols industrial mundial, en l'esforç de contenir el declivi comercial dels EUA, en l'aprofundiment de la marginació dels pobles del Tercer món i a través del progressiu desmantellament dels drets de propietat intel·lectual, en la imposició mundial de la llengua i cultures nord-americanes.

El grup dels 7 (EUA, Canadà, Japó, Alemanya, França, Gran Bretanya, Itàlia) conforma a la seua vegada un directori que decideix sobre les grans qüestions estratègiques, econòmiques, socials i polítiques, que regulen l'estabilitat actual del Planeta.

En la regulació juridicopolítica del Planeta, l'Organització de la Nacions Unides (ONU) representa una espècie de germen de govern mundial amb capacitat per a intervenir políticament i militarment, a través del Consell de Seguretat, al servei dels interessos de les grans potències i l'OTAN (Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord), estructura militar nascuda per a defensar els interessos hegemònics de l'Imperialisme USA, és en fi, el germen d'aqueix poder coercitiu internacional que una estructura de dominació implantada a nivell mundial necessita per a reproduir-se i viure.

El procés de regionalització. En efecte, aquest procés de mundialització es concreta a través de l'evolució multipolar de l'economia internacional, reflectint-se en un "procés de regionalització" a través de tres eixos de dominació mundial. Estats Units, potència hegemònica a partir de la Segona Guerra Mundial representa la configuració d'un mercat de 250 milions de productors i consumidors privilegiats/des, que en les dues últimes dècades manifesta certa tendència al declivi. El Tractat de Lliure Comerç amb Mèxic i Canadà (la NAFTA) permet ampliar significativament aquest mercat, amb 360 milions de persones i un PIB conjunt de més de 600 bilions de pessetes.. No obstant això, el seu vertader projecte estratègic vingué expressat en la iniciativa Bush de les Amèriques que plantejava la configuració d'un mercat comú, sota hegemonia USA, en el conjunt del Continent Americà. La diferència estructural de l'Amèrica del Nord anglosaxona amb els seus veïns d'Amèrica central i del Sud permet als primers la possibilitat de beneficiar-se àmpliament de les reserves energètiques, matèries primes, mercat i mà d'obra barata existents al continent.

Alemanya, amb una població pròxima als 80 milions després de la unificació, és el vertader motor del projecte de mercat comú de l'Europa dels 12 (amb una població de 340 milions de persones) que reubica l'hegemonia mundial en l'eix europeu i la peça clau (domina les economies dels països de l'associació europea de lliure canvi) per a l'extensió a l'Europa dels 16 (amb una població aproximada de 400 milions de persones); integra en el seu si l'economia suïssa i austríaca, que es consideren prolongacions naturals de l'aparell productiu alemany, i a través de les relacions històriques que Àustria i Alemanya Oriental mantenien amb els països de l'Est, estableix estretes relacions econòmiques, amb la pràctica totalitat dels països exsocialistes de l'Europa central, sent a la seua vegada el primer partenaire comercial i tecnològic occidental dels països de l'extinta Unió Soviètica. És dir, Alemanya dirigeix i dissenya l'estructura d'una hipotètica Europa Comú, de l'Atlàntic als Urals (que avui encara no és possible) amb un mercat potencial propi de 800 milions de persones.

Japó, amb 125 milions d'habitants i un creixent domini tecnològic del mercat mundial és el motor d'un eix, que començant pels 4 dracs (Hong-Kong, Corea del Sud, Singapur i Taiwan) s'estén a través de Malàisia, Tailàndia, Indonèsia, Filipines, Nova Guinea, Austràlia i Nova Zelanda, convergeix amb Xina i arriba fins les pròpies costes de Califòrnia. Amb prop de 1.600 milions de

productors i consumidors i abraçant a les economies amb major creixement del Planeta, l'eix asiàtic, és sense dubte el més dinàmic i el que té millors perspectives de futur.

Els tres eixos citats conformen una realitat interdependent que es distribueix l'hegemonia econòmica i politicomilitar mundial. L'hegemonia econòmica se reflexa en els acords entre els Konzerns alemanys i els Zaibatsus japonesos, que estableixen estrets acords de cooperació en àmbits com la comercialització, la investigació tecnològica i l'accés als nous sectors d'activitat. No obstant això, els últims esdeveniments internacionals i la guerra contra Iraq han revelat que els Estats Units segueixen mantenint l'hegemonia politicomilitar mundial.

Les empreses multinacionals són tal vegada l'expressió més genuïna d'aquest procés de concentració, centralització i internacionalització del capital. Es tracta de gegantines empreses distribuïdes espacialment mitjançant "filials" en el conjunt del planeta amb desenes i centenes de mils de treballadors/es (General Motors: 775.000, IBM: 383.000, Ford: 370.000, Daimler Benz: 370.000, Siemens: 365.000, Philips 305.000, Unilever: 300.000, General Electric: 292.000, etc.) que es caracteritzen pel seu enorme volum de productivitat i de facturació per persona (60 a 80 milions de pessetes per facturació anual per persona per a les multinacionals europees i nord-americanes, que contrasten amb els 10 o 12 milions de persones de facturació anual que tindrien els treballadors/es d'una empresa solvent d'Euskal Herria). Les multinacionals japoneses són una mica més petites (Hitachi: 275.000, Matsushita: 195.000, Toshiba: 125.000, Nissan: 120.000, etc.) però produeixen productivitats i facturacions unitàries encara superiors (entre 100 i 130 milions de pessetes de facturació anual per persona) (11).

Aqueixos enormes volums de facturació i aqueixes enormes productivitats expliquen que avui 500 empreses transnacionals poden produir el 25% del PIB mundial amb el només 1,25% dels/les treballadors del Planeta (25 milions de treballadors/as). Aquest gegantisme se reflexa també quan observem que només dos països, EUA i Japó, tenen un PIB que supera les vendes conjuntes de les 20 primeres transnacionals. Dit d'una altra manera, si barregéssim en un mateix rànquing la producció dels països del món i de les de les empreses multinacionals, la General Motors es classificaria en el número 15, abans de Suïssa i de Bèlgica; L'Exxon en el número 20; Ford en el 21 abans d'Àustria i Noruega, Roiay Dutch en el 26, etc. (12).

Avui, les empreses multinacionals acaparen més de la meitat de la producció mundial, controlen les reserves energètiques i les fonts de matèries primes, tenen el quasi monopoli de la tecnologia i la investigació i concentren la seua producció en sectors estratègics. De les enormes inversions d'aquestes multinacionals depèn moltes vegades la producció i ocupació de molts països, de tal manera que la major part dels països i regions del Planeta centren la seua política econòmica en un desenvolupament exogen orientat cap a l'obtenció de les inversions d'aquestes multinacionals. A la seua vegada, les empreses transnacionals imposen les condicions econòmiques, socials, polítiques, culturals i ecològiques necessàries per a la seua implantació, de manera que intervenen de manera decisiva en el disseny del model de desenvolupament d'aqueixos països.

3.- La revolució de la microelectrònica.

La revolució de la microelectrònica es desenvolupa en un context marcat per poderosos avanços tecnològics i científics en la pràctica totalitat de les disciplines científiques: la comunicació, la bioquímica, l'electrònica, la física molecular, el món aereo-espacial, etc. (13). No és cap secret que els ràpids avanços actuals en temes com la fusió nuclear, la computació òptica, la comunicació per satèl·lit, bioenergia, superconductivitat, etc. poden alterar radicalment el paisatge geopolític del planeta. En el referent a la seua incidència en els processos productius s'expressa fonamentalment en l'anomenada revolució de la microelectrònica. El nucli central de la tecnologia microelectrònica és el microprocessador de silici, capacitat per a realitzar funcions aritmètiques i lògiques, així com per a processar la informació que rep.

L'aplicació al terreny socioeconòmic de les "noves tecnologies" derivades d'aquesta revolució de la microelectrònica (el robot industrial, les màquines amb control numèric, els sistemes de fabricació flexible, l'aplicació de la informàtica en camps com el disseny, el dibuix i el càlcul, la telemàtica,

etc.) té àmplies repercussions en la dinàmica econòmica, social i política del nostre Planeta. Citarem ací:

El desenvolupament de l'atur estructural. És a dir, el lent creixement de l'economia mundial, amb dèbils taxes d'increment del PIB, va parell amb una acceleració de la innovació i desenvolupament tecnològics sense precedents històrics (concretada per la implantació generalitzada de processos productius semiautomatitzats i la creixent implantació de processos productius totalment automatitzats) que ha revolucionat la productivitat, fent innecessari gran part del temps del treball emprat avui en dia en els processos productius. El resultat d'aquest procés és l'aparició d'un atur qualificat com "estructural" i irresoluble en l'interior de les actuals relacions del funcionament capitalista.

La transformació del contracte de treball. En efecte, és conegut que les societats modernes s'erigeixen sobre una base civilitatòria que fa que els productors directes i indirectes de la plusvalua d'una societat no puguin decidir sobre el contingut d'aqueixa plusvalua, sobre el seu destí, ni sobre la forma i manera en què ha de ser organitzada la seua producció. Aquest funcionament es justifica i legitima per l'existència d'un contracte de treball entre els detentors dels mitjans de producció i els venedors de la força de treball que reserva als capitalistes la direcció de l'activitat productiva i la decisió sobre el contingut i destí de la plusvalua.

No obstant això, l'anàlisi de la naturalesa de les tecnologies modernes derivades de la revolució microelectrònica (que estan basades en l'automatisme i s'introdueixen ràpidament i massivament als tallers) mostra que la utilització productiva de les noves tecnologies requereix un alt nivell d'iniciativa per part dels/les productors i revalora ací els aspectes del capital intangible com la motivació, la qualificació, la capacitat d'iniciativa, la creativitat, la intel·ligència, etc., obligant a una "redistribució del poder" en el si de l'empresa (14).

Per als treballadors/es s'obre doncs una oportunitat històrica que al nostre parer ha de ser aprofitada per al qüestionament del "contracte de treball capitalista" cristal·litzant una línia que fomenti el control dels processos de treball per part de la base social i conquisti el poder de decisió d'aquesta mateixa base sobre el contingut i destí de la plusvalua produïda.

Però l'existència al mercat de treball d'un personal estable i immers en els nous mètodes de gestió "post-taylorians", té el seu revés dialèctic en el control que el capital exerceix sobre els processos de selecció. En efecte, a través dels criteris exigits a la nova mà d'obra per a la seua inclusió en aquests nuclis privilegiats del mercat de treball, el capital estableix unes condicions socials, polítiques i ideològiques als/les aspirants, que estan en la base dels processos de "exclusió" d'aquells/es que no li són afins.

A més a més, en una societat marcada per l'escassa oferta de llocs de treball i pel procés de funcionarització, aquests processos d'exclusió convergeixen amb altres (per raons ideològiques i polítiques) paral·lels procedents del sector públic. Els processos d'exclusió actuen de manera que els/les candidats rebutjats en una selecció acumulen punts negatius i són més fàcilment rebutjats en les seleccions següents.

Així, els processos d'exclusió transformen progressivament als sectors afectats en sectors marginats. La justificació a nivell social d'aquest estat de coses sota l'argument burgès que "no són bons/es per al treball" fa que els afectats coneguin una deterioració progressiva de la seua personalitat i interioritzin una psicosis de fracàs. Ací, els/les marginats del treball s'enfronten sols als seus problemes transformant-se en marginats de la societat i posteriorment de la comunitat.

L'existència creixent de bosses importants de marginació que funcionen amb aquesta lògica reproduceix amb força en la societat l'individualisme i la cultura de la por, de manera que es debilita considerablement la capacitat de resposta social a la misèria, marginació i sobreexplotació existents. La creació de noves estructures laborals basades en la descentralització i deslocalització del treball respecte a una oficina central. És el que s'anomena "el treball en casa" que permet desenvolupar l'activitat laboral des de la pròpia llar del treballador/a mitjançant una terminal amb ordinador connectat a l'empresa. Es tracta d'un treball generalment individualitzat, que exigeix una certa polivalència al treballador/a, i li permet treballar a la llar amb tota una gamma d'alternatives i combinacions que inclou quasi sempre tecnologies d'informació i comunicació.

És evident que aquesta nova forma de "treball a la llar", que s'aplica només per a determinades tasques productives, representa la consolidació d'una tendència contraposada als "equips de treball" interdependents que s'implanten en aquelles empreses que utilitzen noves tecnologies. Es tracta d'una forma de treball basada en una extrema flexibilitat laboral, que aprofundeix la subordinació del treballador/a al capital (permetent resoldre, per a determinades tasques, les contradiccions socials plantejades per les noves tecnologies en el si de l'empresa, de la manera més favorable per al capital).

En efecte, les noves estructures organitzatives i productives basades en la descentralització i deslocalització del treball aguditzen la dispersió i l'aïllament laboral dels/les operaris, dificultant enormement l'activitat sindical i generant cultures desclassades que es motiven exclusivament en funció dels seus propis interessos personals.

D'aquesta manera el "treballador/a potencial" està a disposició de l'empresari (de forma que aquest pot contractar-lo o acomiadar-lo quan vulgui), manca de drets d'antiguitat i de possibilitats de promoció, viu en la inestabilitat salarial i ha de finançar-se la seua pròpia seguretat social. El nou "treball a domicili" permet a la dona realitzar la seua activitat laboral sense eixir de la seua llar, mantenint la doble jornada d'aquesta i en un context familiar jerarquitzat, aprofundeix la seua relacions de subordinació personal i elimina la dimensió comunitària i social que li proporcionava la contractació per compte aliè en el treball de la fàbrica.

En EUA existien 18 milions de "treballadors/es a domicili" en 1989. A Europa, són Gran Bretanya i França els Estats més proclius a desenvolupar aquesta modalitat de treball. Tot i això, es considera que aquesta fórmula de treball, com a conseqüència de la irrupció de les noves tecnologies de la comunicació, experimentarà un enorme desenvolupament a finals de segle i principis de que ve. Així, es calcula que a principis del segle XXI el 15% de la població treballadora europea (13 dels 90 milions que compondrà la seua població activa) podrien realitzar la seua activitat laboral des de la seua pròpia llar. (15)

La transformació de la redistribució espacial del treball social redefinint la relació existent tant entre els països industrialitzats i els països en vies de desenvolupament com entre el centre i la perifèria en l'interior mateix dels països desenvolupats (16). Citarem ací com a variables significatives:

La generalització de la subcontractació, que a l'empara de la introducció de les noves tecnologies "s'aguditza" en l'actual crisi econòmica (aprofundint la dinàmica manifestada en l'època de domini fordista), mostrand-se com a part d'una estratègia del sistema que concentra als països desenvolupats les labors de gestió, disseny, investigació, enginyeria, planificació i comercialització, mentre ubica les labors d'execució, producció i muntatge, als països subdesenvolupats o en determinades franges de treballadors/es en l'interior dels països desenvolupats.

Una de les conseqüències d'aquest procés és la polarització de la qualificació entre el centre i la perifèria. Assistim així a la formació al centre d'un grup de treballadors/es altament qualificats i retribuïts (conformant el "programari" del procés productiu) rodejats d'uns sectors "fidels", no tan qualificats però suficientment estables i retribuïts com per a assegurar aquesta fidelitat.

Contràriament assistim a la formació a la perifèria (països subdesenvolupats i sectors marginats als països desenvolupats) d'una massa de treballadors/es desqualificats/des i desprofesionalitzats/des, i en condicions de treball summament precàries (treball a domicili, subcontractes, eventuais, etc.).

La implantació progressiva del model "Toyotista" als països del Centre, passant de la producció de massa a la "especialització flexible", establint una organització del treball basada en el "treball d'equip", la rotació de les tasques, la semiespecialització de les persones, la competència entre els grups, la cohesió social, la fidelitat a l'empresa etc. i perfilant una societat en què un sindicalisme fortament establert a nivell de la gran empresa negocia amb la patronal l'estabilitat de l'ocupació a mig terme, l'organització del treball, la productivitat, les bones condicions laborals i l'elasticitat salarial, mentre una xarxa de PYMES i un conjunt de districtes industrials basats en la flexibilitat, la precarietat i l'absència de cobertura social, complementen el model.

A nivell internacional, les temptatives desesperades del Tercer món per a pagar el seu deute extern, la necessitat dels EE.UU. D'equilibrar els seus comptes exteriors i la integració dels països de l'Exurss en el món de l'economia de mercat auguren una agudització de la competència

internacional. Com afirma Alain Lipietz, "tot fa pensar que la conformació d'un món cada vegada més toyotista, amb elevats salaris, alta tecnologia i elevada qualificació als països del Centre (sota hegemonia germaniconipona) s'estructurarà amb una perifèria en què es generalitza el model neo-taylorista sobre processos productius intensius en factor treball i assentats en baixos salaris i escassa qualificació", fent del "dumping social" el seu element més competitiu.

4.- El Procés de Globalització.

El Procés de Globalització apareix com l'expressió més aguditzat del procés d'internacionalització i tradueix el trànsit d'un sistema d'acumulació basat en l'estat a un altre basat al mercat mundial, de manera que converteix el planeta en una ciutat global i augmenta la interdependència de les diferents economies en l'interior d'aquesta. Correspon també al trànsit d'un sistema d'acumulació agrari-industrial basat en el fordisme a un altre industrial-serveis basat en les tecnologies de la revolució microelectrònica. Aquesta globalització es manifesta a través d'un procés històric, en el que remarcaríem algunes èpoques al nostre parer significatives:

Mencionarem en primer lloc el que amb el nom "la nova divisió internacional del treball" designava l'ampli procés de "deslocalitzacions productives" que transportava les produccions intensives en mà d'obra (aquelles en què el nivell salarial condiciona la composició del valor afegit) a les zones del Tercer món en què el baix cost salarial era el seu element més competitiu. Aquest procés, que afecta directament als sectors tradicionals: siderúrgia, construcció naval, coberteria, semiconductors, productes electrònics, tèxtil, etc. neutralitza tot un període de pujades salarials i conquestes socials provocat per la pressió sindical i el moviment obrer organitzat als països desenvolupats als anys anteriors a la crisi.

Tenim també ací el moll de la comprensió de la depressió de moltes regions industrials pròsperes en una altra època i amb forta presència del moviment obrer organitzat: la regió dels Apalatxes en USA, Alsàcia-lorraine a França, La Walonie a Bèlgica, Euskadi en l'estat Espanyol, Conca del Ruhr a Alemanya, Nord d'Anglaterra i Gal·les en Gran Bretanya, etc.

En segon lloc mencionarem l'ascens dels Quatre Dracs asiàtics: Singapur, Hong-Kong, Corea del Sud i Taiwan, parell precisament al declivi de les antigues regions industrialitzades als països desenvolupats. Es tracta de petites economies, amb dèbil demanda interna i obertes al mercat exterior que han creat les condicions adequades (forta intervenció de l'Estat, carència de llibertats sindicals, polítiques i socials, baixos salaris, llargues jornades, forts ritmes de treball, absència de seguretat social, cultura confuciana, etc.) per a tenir accés privilegiat a la subcontractació mundial i reubicar els processos productius originaris del món desenvolupat. Amb aquesta base elaboraran posteriorment una estratègia centrada en la producció de productes de major contingut tecnològic. D'aquesta manera, Corea del Sud, Taiwan, Hong-Kong i Singapur han sigut els líders del creixement econòmic mundial en els últims 30 anys i estan entre els principals exportadors. Entre 1.965 i 1.990, el creixement anual mitjà del PIB dels Dracs va ser del 7%, front al 2% de mitjana dels països de l'OCDE. Les exportacions d'aquests països van passar de representar l'1,7% del total mundial en 1.967 a un 9,2%, és dir, una xifra equivalent a la del Japó per a una població més reduït (75 milions d'habitants).

Corea del Sud controla el 25% del mercat mundial de la construcció naval i és el primer productor mundial de circuits de memòria electrònics. Taiwan, amb 20 milions d'habitants i les majors reserves de divises del món, és a la seua vegada el primer productor mundial de calçat i proporciona el 5% dels ordinadors personals que es fabriquen en el món i el 40% dels teclats i targetes per a aqueixos ordinadors (17). (cal remarcar que el model exposat d'industrialització s'estén ara, sota la denominació de "els nous països industrialitzats", a països com Malàisia, Indonèsia, Tailàndia i altres).

Tenim en tercer lloc l'ascens de la República Popular Xina que implantant el capitalisme salvatge en quatre zones especials i 14 ciutats costeres, ha creat millors condicions que els quatre Dracs per a atraure les inversions estrangeres i la subcontractació mundial (setmanes laborables entre 80 i 100 hores, utilització intensiva de mà d'obra femenina, absència de vacances i seguretat social, llibertat

absoluta de contractació i acomiadament, salaris de 5.000 ptes. mensuals etc.). Des del començament de la reforma de Deng Xiaoping en 1.978, el creixement del PIB s'ha situat en una mitjana d'un 9 % anual i l'economia xinesa s'ha quadruplicat.

La República Popular Xina, que de seguir així pot convertir-se en diverses dècades en la primera potència econòmica mundial (al cost de generar gegantines diferències socials), està derrotant a Japó en la producció de productes de baix i mitjà valor afegit, ha implantat en el seu territori més de 16.000 filials de multinacionals estrangeres i està assistint al trasllat al seu territori de plantes productives procedents de l'estructura industrial dels 4 Dracs (calçats, joguets, etc.) (18).

En aquestes condicions, l'absència d'una "carta social" que garanteixi una cobertura social bàsica a tots els habitants del planeta i d'una regulació mundial que prohibeixi la producció en l'incompliment de determinades condicions socials, converteixen a la subcontractació, la flexibilitat i el dumping social en una decisiva base de competitivitat internacional.

Assistim així a un procés en què la globalització redistribueix l'exclusió mundial, de manera que cada vegada hi ha més trossos del Tercer món en el Primer món (35 milions de persones en U.S.A., 55 milions en la C.E.E. i la quarta part de les famílies japoneses viuen en la pobresa) i, relativament, certs trossos del Primer món en el Tercer món. Aquest procés està en la base de la tendència a la deslocalització productiva, a la flexibilitat laboral, a la reducció de les despeses socials i dels nivells salarials, als oblitats en matèria de protecció social, al desmantellament de l'estat assistencial i a la desregulació del mercat de treball, manifestada als països desenvolupats.

5.- L'evolució del Mercat de Treball als països desenvolupats.

L'evolució del Mercat de Treball als països desenvolupats està directament afectada per aquest procés de "globalització", que es combina amb el procés de concentració i centralització del capital (reflectit les empreses multinacionals), les noves tecnologies, l'aparició de nous espais integratoris que desborden el marc de l'estat, etc. provocant una sèrie de transformacions. Citem així:

L'atur estructural. Aquesta significativa variable del mercat de treball, ja descrita en l'apartat que cap a referència a la revolució de la microelectrònica, es consolida amb el procés de globalització, adquirint magnituds mai conegudes en la seua història anterior. Així, els 20 milions de parats/es comptabilitzats en la CEE, o els 36 milions de parats/es de l'OCDE, mostren l'absoluta incapacitat de les polítiques econòmiques utilitzades fins ara per a concloure el problema i converteixen aquest tema en uns dels grans malsons del món desenvolupat. El procés de desmembrament sociològic de la classe obrera; reflectint un procés en què una classe obrera que encara en dates recents apareixia unida, coherent i homogènia, es desmembra i atomitza en infinitat de subsectors amb problemàtiques parcials i diferenciades: treballadors/as d'empreses en crisi, d'empreses tecnològicament desenvolupades, de cooperatives, de societats anònimes laborals, treballadors/as en atur, en contractació eventual, en l'economia submergida, etc. El recurs a la contractació eventual. Així, en una realitat sociolaboral marcada per la destrucció dels llocs de treball existents (la reconversió destrueix al País Basc 1 de cada 3 llocs existents en el començament de la dècada dels vuitanta) i l'alarmant carència de llocs de treball alternatius, les nous ocupacions es van a caracteritzar per la seua "eventualitat" i una part considerable dels antics fixos van a adoptar la nova fórmula jurídica convertint-se al seu torn en eventuals.

L'economia dual. Una conseqüència d'aquest procés és la formació de la "economia dual" que un grup de sectors de les classes mitges, funcionaris i executius, absorbeixen una part important del poder i de la renda existent, mentre que una gran part de la classe treballadora i sectors dels anomenats "autònoms" sobreviuen en una economia marcada per la seua precarietat econòmica i sociolaboral.

La crisi de l'Estat Assistencial, reflectint una situació en què els mecanismes de mercat s'introdueixen progressivament en totes les esferes de la vida econòmica i social, privatitzen l'empresa pública, suprimint determinades prestacions i imposant la lògica del mercat en serveis com la salut, malaltia, pensions, ensenyament etc., abans regulats per l'estat.

L'economia submergida, que adquireix una amplitud mai coneguda i que representa, més que una altra cosa, l'estratègia de supervivència d'aquelles categories de treballadors/as que han quedat marginats/es del mercat de treball i sobreviuen en unes condicions laborals marcades per la indefensió sindical, la precarietat productiva, el baix nivell retributiu i l'absència de cobertura social.

La diferent evolució de l'estructura familiar que es manifesta en dues opcions divergents.

Citarem en primer lloc l'enfortiment de la institució familiar, cristal·litzat particularment en els sectors més desfavorit de la societat, que en base a l'absència de la funció assistencial de l'Estat de benestar i la falta d'estructures associatives i solidàries alternatives, es converteix en el primer mecanisme de protecció, subsistència i supervivència. En aquests sectors socials, l'enfortiment de la família reverteix el procés emancipador de la dona, reinserint a aquesta en el treball de la llar, la dependència econòmica, el treball negre i la funció reproductora.

Citarem en segon lloc el procés de "dislocació de la família" derivada de la crisi ideològica i cultural del model anterior (la família nuclear) i que afecta a amplis sectors de la societat. Aquest procés es manifesta en la creixent conformació d'habitatges individuals i famílies monoparentals (en les que abunda la figura dels fills amb la mare) que convergeix amb la ruptura dels mecanismes tradicionals de solidaritat per a incrementar la premissa i aïllar socialment als afectats/des.

Aquestes transformacions, han convertit en obsoleta l'acció sindical tradicional, dissenyant una societat nova marcada per la precarietat laboral, el desenvolupament d'una forta competitivitat en l'interior del més desfavorit/des, la "recessió obrera" en països industrialitzats que fins una època recent es distingien per la seua forta capacitat de protesta i la tornada a unes condicions d'explotació social i política, que representen moltes vegades un retorn a l'època del capitalisme salvatge. Això se reflexa també en la crisi profunda del moviment obrer i sindical i en l'acceptació social dels antics valors de la jerarquia, democràcia delegada, individualisme, corporativisme, insolidaritat, etc. (19).

6.- La caòtica transició al Capitalisme dels antics països del Socialisme Real.

La caòtica transició al Capitalisme dels antics països del Socialisme Real (fort desenvolupament de l'atur, inflació desbocada, enorme agudització de les diferències socials, aparició de bosses de pobresa i marginació, increment de les màfies i de la delinqüència, endeutament i dependència, etc.) i la cada vegada més evident reubicació internacional de l'Aquest en un espai perifèric i dependent del centre capitalista (en competència amb el Sud) mostren (superant el miratge daurat) la vertadera naturalesa del desenvolupament capitalista. Al seu torn, les reformes mercantilistes i capitalistes en els actuals països del socialisme real (Xina, Vietnam, Cuba) es tradueixen en processos de descomposició ideològica i política d'aquestes societats.

L'enfonsament dels esquemes i estructures d'unes experiències que van identificar propietat estatal amb propietat social i, massa vegades, en nom del socialisme van ocultar una realitat d'imperialisme, despotisme i opressió, no ha de fer-nos oblidar dues precioses aportacions: el seu suport a significatives lluites d'alliberament nacional en el Tercer món i les conquestes socials.

No obstant això, l'anàlisi de la fallida sociopolítica del model anterior trasllua l'enorme complexitat del canvi social, estructurant els seus aspectes contradictoris en torn a quatre grans aqueixos: la dialèctica entre desenvolupament de les forces productives i relacions de producció, la dialèctica: mercat-planificació, les qüestions nacionals i el dret d'autodeterminació i tot el referent a les llibertats individuals i la participació.

L'anàlisi d'aquests processos mostra també les tendències estratègiques dels futurs projectes socials. Mencionarem en aquest sentit, el protagonisme dels pobles (omplint per primera vegada de contingut a la lluita antimperialista) que reivindiquen processos constituents i civilitzatoris propis, el protagonisme de la societat civil, la fallida dels sistemes burocràtics de planificació centralitzada, la crisi del dirigisme, la importància decisiva de la ideologia i la revaloració de la democràcia participativa i de l'autogestió.

No podem oblidar que el procés de transició ha estat definitivament marcat per la sublevació dels

pobles oprimits i petites nacions contra les estructures imperials que s'amagaven darrere el socialisme real. En aquest sentit, no sorprèn observar com els pobles més pobres de la Unió Soviètica com Azerbaidjan i els pobles d'Àsia central convergeixen amb el més ric i de major consciència social, com Lituània, Letònia, Estònia, o amb els Eslovens, Croats, Bosnians, Macedonis i Albanesos de la Federació Iugoslava, per a exigir junts la seua llibertat.

Aquesta aparició de les noves petites nacions com a subjectes de sobirania a l'arena internacional, és sens dubte l'aspecte més positiu del balanç de la Perestroika i cal valorar-ho com un gran avanç per als pobles oprimits i una gran riquesa per a la humanitat.

Al terreny socioeconòmic, després d'un període marcat per caigudes de la producció superiors al -10% anual i brutals taxes d'inflació, hauríem de remarcar la desigual evolució de dos grups de països.

En primer terme estarien aquells països com Polònia, Exchequeslovaquia i Hongria, (que han aconseguit algunes inversions de multinacionals com a General Motors, Volkswagen, Fiat etc., i algunes entrades de capital Alemany) i de manera més relativa els Països Bàltics i Eslovènia, en els que s'albira alguna possibilitat de recuperació.

En el segon grup ubicaríem a la resta de països de l'Europa de l'Est i de l'Exurss, on els problemes s'acumulen i no s'albira cap recuperació. En aquest context, la Federació Russa pretén jugar amb el seu gran potencial economicoterritorial, amb el formidable aparell industrial-militar-nuclear heretat de l'extinta Unió Soviètica i amb una pretesa legitimitat històrica, per a erigir-se en "gran potència" regional.

En el seu conjunt, estem assistint a l'aparició d'una enorme bossa de nous desocupats/as (més de 22 milions en 1990) i a l'empobriment progressiu d'un antic segon món que avui, cada vegada més, s'articula amb el Sud. Els plans d'ajust del Fons Monetari Internacional i les ajudes financeres del G-7 van encaminats precisament a possibilitar l'explotació de les reserves energètiques i jaciments de matèries primeres d'aquests països per les empreses del Nord, a la compra de les seves empreses i sectors econòmics estratègics, a l'acceleració del procés de privatització i a l'aprofundiment de la seua dependència.

En el pla intern, aquest ha sigut un procés "on els que van perdre van guanyar" i la "antiga burocràcia" que de manera jeràrquica controlava el poder i la societat mitjançant els mecanismes del sistema de planificació centralitzada (per l'enderrocament dels quals es van mobilitzar les massa populars) s'ha convertit en la "nova burgesia" que dirigeix els processos de privatització i de transició cap al capitalisme. No obstant això, la gravetat dels problemes socials i polítics creats en el procés de transició estan servint per a trencar l'embruixament d'Occident i originar una enorme dinàmica política que està produint en alguns països (Hongria, Polònia, exR.D.A., Lituània, Romania, Bulgària, Ucraïna i en la pròpia Rússia) bolcades espectaculars que pugnen per mantenir o recuperar les seves conquestes socials i es tradueixen en canvis de la situació ideologicopolítica (dins sempre encara dels límits de l'acceptació de la dominació de l'economia de mercat).

D'altra banda, els nous aires Paneslavistas i l'herència d'estructures econòmiques desvertebrades i basades a la dependència de Moscou fan que Rússia aparegui com el major enemic de les independències acabades d'inaugurar. Els esdeveniments succeïts a Geòrgia i últimament en algunes zones de l'interior de la Federació Russa com Chechenia i Tartària manifesten perillosament la recuperació de la pitjor tradició del gran nacionalisme imperial rus.

7.- La qüestió Ecològica.

La qüestió Ecològica, testimoni mut de les conseqüències atroces del desenvolupament capitalista, apareix com una de les grans limitacions de l'actual model de creixement, plantejant el problema dels enormes costos econòmics i socials derivats dels greus desequilibris mediambientals produïts. En efecte, el funcionament d'un sistema productiu competitiu que no coneix més criteris de limitació que la capacitat de consum i malbaratament d'uns quants origina un il·limitat desenvolupament de les forces productives que enverina l'aire, l'aigua i la terra, assassinant la vida, arrasant la terra i destruint l'ecosistema.

El control planetari dels recursos per corporacions multinacionals que no obren atenent el bé comú, sinó en funció dels seus propis interessos particulars ha plantejat el problema de l'esgotament dels recursos energètics (jaciments d'energia solar concentrada i acumulada en aqueixes mines de carbó i en aqueixes bosses de petroli i gas natural com a conseqüència de 4000 milions d'anys d'evolució) i de matèries primeres necessaris per a la producció i el creixement. Així, es calcula que les reserves energètiques del planeta es poden esgotar en un període que oscil·la entre els 50 i els 200 anys. Però l'americana way of life fa que un nord-americà consumeixi en mitjana més que 50 haitians, de manera que si els pobles pobres començarien a consumir com les societats industrialitzades les reserves mundials del petroli s'esgotarien en 10 anys.

L'evolució de l'economia capitalista al servei dels exclusius interessos de les citades corporacions fa també que el planeta perdi 15 milions d'hectàrees de bosc per any (dels quals 6 milions es converteixen en deserts), mentre la pluja àcida destrueix els boscos i els llacs del nord, els rebuïjos tòxics enverinen els rius i els mars, el clima s'altera pel rescalfament de l'atmosfera, l'erosió destrueix cada any un equivalent a la superfície cultivable de la Península Ibèrica i la quarta part de la humanitat ha de conformar-se a beure aigua contaminada per nitrats, pesticides i residus industrials.

Des de la Primera Conferència Mundial del Clima en Ginebra, organitzada per l'Assemblea de les Nacions Unides en 1979, les investigacions climatològiques han experimentat un gran auge i han demostrat que l'home aquesta alterant el clima a escala global mitjançant el escalfament de l'atmosfera, aguditzant l'efecte hivernacle. Les conclusions del Simposi sobre el "Diòxid de Carboni i altres Gasos d'Hivernacle: repercussions climàtiques i derivades" organitzat per la Comissió de les comunitats Europees al novembre de 1.986, indicaven un escalfament de l'atmosfera entre 1,5 i 4,5 graus centígrads en els pròxims 50 anys.

En la Conferència de Toronto celebrada al juny de 1.988 es va estimar que com a fruit dels efectes del desgel del pols provocat per aquests augments en la temperatura mitjana, podria pujar l'actual nivell del mar entre 30 centímetre i 1,5 metres per a mitjan del segle XXI, de manera que en un període de menys de 100 anys, ciutats situades prop del mar, com a Nova York, Londres, Tòquio, o Bangkok, desapareixerien per l'acció de les mareas.

D'altra banda, s'ha descobert l'existència d'un forat d'ozó d'una alçària semblant a la muntanya de l'Everest i d'una amplitud equivalent a la dels Estats Units a la zona de l'Antàrtida que pareix provocada per la incontrolada emissió a l'atmosfera de clorofluorocarbons i altres gasos, que destrueixen l'ozó. És precís considerar, que a mesura que disminueix la capa d'ozó, la superfície terrestre rep més radiació ultraviolada amb conseqüències importants com l'alteració dels sistemes immunològics de les persones, l'increment dels càncers de pell i cataractes, l'esgotament dels bancs de peixos a causa de l'eliminació del plàncton que els alimenta i la disminució de les collites.

La contaminació de l'aire, que abasta nivells molt alts en molts països industrialitzats, és també el principal causant de la pluja àcida que es produeix quan els gasos emesos pel crema de combustibles fòssils es dipositen posteriorment en forma de pluja, neu, gebre o rosada, a milers de quilòmetres de l'emissió, provocant danys en el medi ambient i la salut humana. Així, actualment es creu que més del 50% de la massa forestal de països com Alemanya, Checoslovàquia, Regne Unit, Itàlia, i Suècia està afectada. (20)

L'alarmant repetició de les manifestacions d'aquests desequilibris es combina amb els límits objectius de la biomassa utilitzable en el nostre planeta (ja que l'actual nivell de producció mundial requereix un 40% de la biomassa existent), fent imprescindible un debat en profunditat sobre els límits del creixement.

La "Cim de la Terra" celebrada en Riu de Janeiro al juny de 1.992 que va reunir els Governos del món per a tractar aquests problemes en tres convencions (sobre el clima, sobre els boscos i sobre la biodiversitat), va adoptar mesures com la creació de "fons" per a finançar projectes ecològics en el tercer món, que poden en el millor dels casos pal·liar el problema, però mai no resoldre'l, perquè no qüestionen la lògica depredadora del desenvolupament capitalista actual (causant de la situació) i són irrisòries davant de la magnitud del desastre acumulat.

Els canvis climàtics generalitzats, el forat d'ozó, la pluja àcida, els accidents nuclears, l'efecte

hivernacle, el smog i altres fenòmens provocats per l'actual model de desenvolupament indiquen que GAIA, la mare terra, unitat de tot el vivent (condició de la supervivència de tots/es) està greument malalta.

Quatre o cinc mil·lennis abans de la nostra era, amb la implantació del patriarcat i la societat de classes s'origina un procés que pot ser considerat com de rebel·lió contra la naturalesa i 200 anys de capitalisme i 70 de socialisme real (21) culminen un procés en què quasi tot el vivent s'immola en interès de la "Deessa productivitat". Precisament la hipòtesi que GAIA (el planeta terra) no és "l'entorn de la vida" sinó "part de la vida" (dotat d'un principi d'organització, sistema circulatori, capacitat de reciclament i excreció, amb propietats sensibles i fins i tot algunes cognoscitives) discutida actualment amb apassionament per la Comunitat Científica Internacional, ens revela la gravetat del problema i l'enorme inconsciència amb què hem actuat.

Si evolucionant de les formes simples a altres més complexes, 15.000 milions d'anys d'existència de l'univers i 4.000 milions d'anys d'existència de la vida han creat la humanitat actual o la "matèria que té consciència de si mateixa" l'actual procés de desenvolupament immolat en ares del Déu diners i de la Deessa productivitat, ens planteja un dilema còsmic: si som fills/as i producte d'un part còsmic que caos originari va sorgir l'univers actual i nosaltres/as apareixem com el producte més organitzat i elaborat, tenim progressivament el coneixement, poder i capacitat per a orientar l'evolució del cosmos i fins i tot tornar-lo al no-res originària. La clau del dilema està en el nostre desenvolupament ètic.

NOTES

- (1) - Veure Ponència: Marco Autònom de Relacions Laborals, Model de Desenvolupament i Construcció Nacional de A. Mendizabal. Jornades sobre Marco Autònom de Relacions Laborals. Donostia. Novembre - 1.993.
- (2) - Veure: La pauvreté dans la peau de Maryse Gaudier. Proés Economiques. NÚM. 2375 - Maig - 1.994.
- (3) - Veure article: El FMI o la dictadura del capitalisme de Jordi Cliville. Egin. 18 - Agost - 1.994.
- (4) - Veure article: L'augment general de les desigualtats de Claire Brisset. L'estat del món. 1.993. Anuari Econòmic i Geopolític Mundial.
- (5) - En aquestes condicions, el F.M.I. Ha creat els "Social Safety Nets" que consisteixen en subsidis per a pal·liar els efectes més extrems de l'aplicació del programa d'ajust estructural.
- (6) - Veure: "L'explosió del desordre" de Ramón Fernández Duren. P. 65 - 71. Editorial Fonaments. Madrid - 1.993.
- (7) - Veure: "No plorarem per Maastricht" d'Ernest Mandel. Vent Sud. NÚM. 10. Agost - 1.993.
- (8) - Veure: "Marco Autònom de Relacions Laborals, Model de Desenvolupament i Construcció Nacional."
- (9) - Ídem.
- (10) - Veure: "Manifest" de la Campanya 50 anys basten, sobre el Fons Monetari Internacional, Banc Mundial i GATT".
- (11) - Veure: L'économie internationale en mouvement. París . 1.991. Hachette.
- (12) - Socialisme i multinacionals. Partit Socialista Francés. Madrid. 1.978. Edicions Blume.
- (13) - L'informe "Interfuturo" de l'OCDE fa referència a 4 grans revolucions tecnològiques en la nostra època: l'electrònica amb la revolució dels microprocessadors, l'explotació dels recursos energètics i els oceans, el desenvolupament de noves energies i la bioindústria.
- (14) - Veure Ponència: "Evolució de l'Organització del Treball i acció Sindical" d'Antxon Mendizabal i Anton Borja. Jornades Sindicals sobre Crítica de la "Organització científica del Treball". Gasteiz. 22-23 - Gener - 1.993.
- (15) - Veure: "Impacte de la telemàtica en el món del treball" de Silver Arregi. Egin. 11 - abril - 1.994.
- (16) - Veure: "Marco Autònom de Relacions Laborals, Model de Desenvolupament i Construcció

Nacional".

(17) - Veure: "El Centre Industrial, Comercial i Tecnològic del món s'està desplaçant al Pacífic" de Carlos Laraudogoitia. Informació. NÚM. 1.496 - març - 1.994.

(18) - D'aquesta manera la idea d'una Gran Xina constituïda per la República Popular, Hong-Kong i Taiwan es va fent una realitat en l'aspecte econòmic. Hong-Kong ha sigut la porta de Xina des dels inicis de la reforma i les inversions de Taiwan al Continent sobrepassen hui els 10.000 milions de dòlars.

(19) - Veure: "Marco Autònom de Relacions Laborals, Model de Desenvolupament i Construcció Nacional".

(20) - Veure: "L'home posa en perill l'equilibri de la terra" d'Alejandro Duc. Novagestio. NÚM. Extra. Barcelona.

(21) - L'accident nuclear de Chernobyl i la catàstrofe del mar de l'Aral poden servir-nos com mostra de referència.

Text extret de la Xarxa Basca Roja i traduït per Alternativa ESTEL

(<http://www.alternativaestel.org>), col·lectius als quals agraïm que ens l'hagin cedit.

Antxon Mendizabal i Sagra López.

Publicat en ALDARRIKA: Observant de prop a l'enemic. Dossier FMI, BM, GATT. Seminari Erandio 1,2,3 juliol 1994. Pp 3-17